

1944, október 22. Banská Bystrica. — Uznesenie predsedníctva SNR k otázke ďalšej spolupráce SNR s vládnyim delegátom s návrhmi na vzájomnú výmenu zástupcov, prijaté pri príležitosti odchodu vládnej delegácie zo Slovenska.

Predsedníctvo Slovenskej národnej rady na svojom mimoriadnom zasadnutí dňa 22. októbra 1944 vydalo toto uznesenie:

1. Predsedníctvo Slovenskej národnej rady s lútosťou berie na vedomie odchod vládneho delegáta a jeho politických poradcov na územie oslobodenej Karpatskej Ukrajiny a pri tej príležitosti vyslovuje im svoju úprimnú vďaku za spoluprácu.

2. V záujme čo najužšej spolupráce Slovenskej národnej rady s vládnyim delegátom a jeho politickými poradcami navrhuje Predsedníctvo Slovenskej národnej rady, aby aspoň jeden člen vládnej delegácie zostal pri Predsedníctve Slovenskej národnej rady.

3. Nadväzujúc na svoje uznesenie zo dňa 16. októbra 1944, Predsedníctvo Slovenskej národnej rady navrhuje, aby k vládnyim delegátovi boli pribratí dvaja zástupcovia Slovenskej národnej rady, ktorí po oslobodení jednotlivých častí Slovenska Červenou armádou by z poverenia a v mene Slovenskej národnej rady vykonávali jej právomoc na tomto území. S týmito zástupcami Slovenská národná rada vyšle zároveň najpotrebnejších spolupracovníkov.

Za Predsedníctvo
Slovenskej národnej rady:
Dr. Šrobár v. r. Šmidke v. r.

(ASNR Bratislava.) * SNR, 1944. Strojopisný priepis. — „Cesta ke Květnu“, pozn. 4 k dok. 87, Praha 1965.

1944, október 22. [Londýn.] — Komentár ministra dr. J. Stránskeho v čs. vysielaní britského rozhlasu o slovenskej otázke, o vzťahu Čechov a Slovákov a československej štátnej jednote.¹

Zatím čo se nejedna exulantská vláda v Londýně odcizila svému domovu tak, že si bez ní a proti ní tvořil politické a branné vedení nové, zůstávala československá vláda v přátelském styku nejenom se všemi revolučními středisky zahraničními, zejména s moskevským a americkým, ale i v podnětném a pomocném styku s revolučními přípravami ve vlasti. Nevedlo proto ke sporům, ale naopak k snadnější součinnosti, když se objevila Slovenská národní rada jako politická představitelka československého odboje na Slovensku a jako strážkyně pořádku na osvo-

¹ Porov. s návrhom stanoviska národnosocialistických členov vlády z 18. 10. 1944 (dokument čís. 458).

bozeném území, odpovědná za všechny akty zákonodárné, vládní i správní, kterých tam bylo nebo bude zapotřebí, než nastanou ústavní řády pravidelné, jež podle nepochybné vůle československého lidu budou spočívati na lidových volbách. Delegáty Slovenské národní rady uvítala v Londýně² vděčnost a ochota a přesvědčili se rychle, že stejně jako doma, tak i zde mezi námi jsou v prostředí uvědoměném, uvážlivém a ukázněném. Za to zase oni nenechali zde v pochybnostech nikoho, kdo se jich na to ptal, že slovenský národ zahraniční postup československé vlády schvaluje a že Češi ani Slováci nepotřebují mezinárodních a velmocenských zásahů, aby se spolu dohodli o novém uspořádání svého státu. Jaké změny v ústavě obnoveného Československa bude zapotřebí podniknout, o tom je předčasné mluvit, dokud není svobodno Slovensko celé, a dokud se o tom se svobodným lidem slovenským nemůže dohodovat lid český. Jisté je bohudíky už dnes, že stěžejní věc naší vnitřní politiky, svorná a spravedlivá česká a slovenská účast na vládě a správě neztroskotá se o^{2a} někdejší otázku, zda Češi a Slováci jsou národy odlišné, nebo jen odlišné kmeny národa společného, národ dvojí, nebo dvojjediný. Politicky jsou Slováci národ svébytný, jakmile chtějí svébytný národ být a dokud jím chtějí být. Stejně tak Češi. [A těm Slovákům nebo Čechům, kteří se cítí Čechoslováky nejenom státním, ale také národním příslušnictvím, nikdo nebude bránit.]³ Je po sporu: Svobodný národ český a svobodný národ slovenský ve svobodném Československu, které se svého velkého spojence sovětského dotýká podkarpatskou větví národa ukrajinského, s Čechy a Slováky sbratřenou a státoprávně spojenou.

[Když tedy tento spor]⁴ Když toto jest šťastně překonáno, chtěl by dnes politik a novinář, který se v něj nikdy nevmísil a o československé národnosti nikdy nepsal ani nemluvil, připomenout, že politický význam věcí a ideí se postupem času mění, a že už proto se budeme v jejich posuzování raději snášet a navzájem chápat, než podezírat a potírat. Pojem českoslovenství národního ve svých začátcích byl určen, aby v lásce a láskou slučoval, co věky rozpojily, a ne aby se komukoli násilně anebo většinovým rozhodnutím vnucoval. K vymanění Slováků z uherské státní svrchovanosti přiměla versailleskou mírovou konferenci představa o československé souměřitosti národní. Úvahy slovenské by tam byly spíše škodily než pomáhaly, vždyť Rusko tam nebylo. Ti, kdo mírové konferenci tuto představu vnukli, jistě ji nechtěli uvést v omyl, což se ukázalo jasně, když se revoluční Národní shromáždění dovolalo československé národní jednoty úvodem k ústavní listině. Stalo se to totiž jednomyslně a ne tak, že česká většina přehlasovala slovenskou menšinu. Jan Herben, jenž to navrhl, byl ovšem *moravský Slovák*, tedy vlastně Čech, ale přece trochu Slovák, když *moravský Slovák*. Pro jeho návrh, abychom ústavu vyhlásili „my, národ československý“, hlasovali Slováci všichni, takže se neopíral jen o český souhlas Tomáškův, Soukupův, Vrbenského, Edy Buriána, Švehly, Zahradníka, Kramáře, Šrámka a Klofáče, ale také o slovenský souhlas Hviezdoslavův, Matúše Duly, Matěje Belly, Pavla Blaho, Ivana Déreera, Ivana Markoviče, Milana Ivanky, Vavro Šrobára, Ferdiše Jurigy, Igora Hrušovského. Málo je jich už z té gardy naživu, ale před nejděním z těch hrobů bude národ český i národ slovenský na věčné časy stát v uctivém pozoru, a vždyť, přátelé, mezi těmi hroby, kam ulehli tehdejší vůdcové a hlasatelé „nás, národa československého“, je i ten lánský hrob. To všechno není a nechce být argumentem proti slovenské národní svébytnosti, a co se hodilo tehdejšku, nemusí se hodit dnešku. Ale co pomáhalo strážiti pouta a co pomáhalo i u nás, abych to řekl krásným veršem Wolckrovým, spojit se zemí zem a srdce se srdcem, to si aspoň zachováme ve svaté paměti, aby to bylo znova

² Za slovem „v Londýně“ nasledovali slova „žárlivost, ale“, které sú strojopisne prečiarknuté.

^{2a} Pred slovom „někdejší“ bolo slovo „nepolitickou“, ktoré je strojopisne prečiarknuté.

³ Veta je v hranatej zátvorke a na okraji je rukopisná poznámka Vl. Klecandu, že po dohode s Clementisom bola vyčiarknutá. Na poslednej stránke konceptu je Klecandova parafa „Kl.“

⁴ Pôvodný začiatok vety je prečiarknutý a v hranatej zátvorke. Na okraji je Klecandova poznámka „[pův.]“.

po ruce, kdyby toho bylo znova zapotřebí. — Kdo může vědět, co nám ještě osud chystá? Je-li tedy taková jejich vůle, tož svěbytný národ český a svěbytný národ slovenský. Ale to nic nemění na skutečnosti, že jsou to národy sobě navzájem tak blízké, jako jiné⁵ dva národy na světě, národy — slibme si to neodvolatelně — navěky nerozlučné.

O jednom není mezi nimi pochybností:

Státní jednota československá bude tím pevnější, čím bezpečnější budou Slováci, že početní převaha Čechů neohrozí žádných slovenských zájmů, ani nebude v cestě, kde by si slovenská svěbytnost žádala slovenského řešení. Kdo věc promyslí, přesvědčí se, že to lze ústavně a právně zaručit a bez trhání jednotu státu zachovat.⁶ Ne oktrojem nebo diktátem, ale svobodou se Češi a Slováci svobodní o tom spolu dorozumějí. To dorozumění je sama duše československého státu. Naše československá osa státní vede od Aše až po Jasinu. Československé proudění citové a duchové jde od Šumavy k Tatrám.

AÚD KSČ Praha. F. 38, a. j. 69/18—21. Koncept. Strojopis.

477

1944, október 23. Praha. — Zpráva úradu vojenského splnomocnenca pri nemeckom štátnom ministrovi pre Čechy a Moravu a veliteľa vojenského okruhu Čechy a Morava K. H. Frankovi s večerným situačným hlásením nemeckého veliteľa na Slovensku z 22. 10. 1944.

Tajné!

Vec: Situácia na Slovensku.

Večerné hlásenie nemeckého veliteľa na Slovensku z 22. 10. 1944.

1. Situácia nepriateľa:

Pri divízii Tatra rušivá delostrelecká paľba a prieskumná činnosť.

Pri skupine Schill viedol protivník viaceré protiútoky v sile práporu za podpory tankov a delostrelectva, proti línii Pliešovce (18 km južne od Zvolena) — Sása — Babiná. Nepriateľ mal veľké straty, 2 tanky zneškodnené.

Proti ľavej plukovej skupine 18. SS divízie panc. granátnikov, ktorá postupuje na ceste Lučenec — Podkriváň, je len slabý odpor nepriateľa. Silnejší odpor nepriateľa pri Píle (21 km severozáp. od Lučenca).

Proti brigáde Dirlwanger južne od Bieleho Potoka silný odpor podporovaný delostrelectvom a ťažkými zbraňami. V Necpalskej doline sa nepriateľ (9 km juhových. od Martina — juhových. smerom) vo výbudovaných postaveniach za podpory ťažkých zbraní tvrdo bráni.

Podľa viacerých hlásení tvorí celkovú silu nepriateľa v priestore Zvolen — Banská Bystrica asi 12 práporov po 500 mužov a 8 batérií.

2. Vlastná situácia:

Pravá pluková skupina 18. SS divízie panc. granátnikov nadviazala v Telgárte spojenie s frontovou skupinou A, ktorá postupovala z Popradu juhozápad-

⁵ Podľa zmyslu patrí „žádné jiné“.

⁶ Posledná časť vety — „a bez trhání jednoty státu zachovat“ — je do textu vpísaná dodatočne rukopisom. Pôvodný text — „i bez trhání státu podle nevábivého žilinského vzoru“ — je v hranatej zátvorke a po strane je poznámka „[po dohode změněno]“.